

Asia: VN/22377/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Monimuotoiset perheet -verkoston lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta (lausuntopyynnön diaarinumero VN/22377/2023)

Yleiset huomiot

Monimuotoiset perheet -verkosto on huolissaan siitä, että asumistuen leikkaus tulee kohdentumaan heikoimmassa asemassa oleviin lapsiperheisiin, vaikka alkuperäistä leikkaussuunnitelmaa onkin jonkin verran lievennetty lapsiperheiden osalta. Esityksessä myönnetään, että yksinhuoltajat ovat työssäkäyvien ohella ryhmä, johon vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin sekä vähentyneiden saajamäärien että tuen tason osalta. Asumistuki on kuitenkin etuus, joka kohdentuu hyvin juuri pienituloisimpiin. Siksi kaavailtuja leikkauksia tulee Monimuotoiset perheet -verkoston mielestä tarkastella hyvin kriittisesti.

Muuta lausuttavaa esityksestä

Monimuotoiset perheet -verkosto pitää välttämättömänä, että yleiseen asumistukeen ja muualle sosiaaliturvaan esitettyjen muutosten yhteisvaikutuksia selvitetään. Verkosto odottaakin kiinnostuksella esityksessä mainittua sosiaali- ja terveysministeriön syksyllä 2023 valmisteltavaa muistiota, joka kuvaa kaikkien muutosten yhteisvaikutuksia kotitalouksiin. On tärkeää, että vaikutusarviota todella käytetään päätöksenteossa ja että on valmiutta muuttaa suunnitelmia, mikäli vaikutusarvio osoittaa, että muutokset olisivat joidenkin ryhmien osalta kohtuuttomia.

Monimuotoiset perheet -verkosto haluaa lisäksi kiinnittää huomiota hyvin lyhyeen lausuntoaikaan. Verkosto on huolissaan lainvalmistelun laadusta, kun kaikki osapuolet tekevät sitä kiireessä.

Lausuttavaa voimaantulosta

Monimuotoiset perheet -verkoston mielestä nyt esitettävien melko massiivisten muutosten voimaantulo muutaman kuukauden varoitusajalla on omiaan lisäämään perheiden kokemaa huolta ja epävarmuutta tulevaisuudesta. Verkosto näkee myös muita riskejä yleisen asumistuen muutosten toimeenpanossa nykyisessä taloustilanteessa. Etenkin asumistuen poisto omistusasujilta tilanteessa, jossa asunnot menevät huonosti kaupaksi, voi aiheuttaa hyvin vaikeita taloudellisia tilanteita ja inhimillistä kärsimystä esimerkiksi perheissä, joiden vanhemmat ovat eroamassa tai äskettäin eronneet.

Lausuttavaa muista vaikutuksista

Monimuotoiset perheet -verkosto näkee, että yleiseen asumistukeen nyt esitettävät muutokset ovat omiaan vähentämään asumistukea saavien osa-aikatyötä ja pienipalkkaista työtä tekevien työssäkäyntiä ja lisäämään toimeentulotuen tarvetta ja käyttöä, vastoin hallituksen yleisiä tavoitteita. Verkosto näkee tämän ongelmana sekä perheiden hyvinvoinnin että yhteiskunnallisten vaikutusten kannalta.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista

Perusomavastuuosuuden laskennassa käytettävien lapsen ja aikuisen kertoimien suotuisasta muutoksesta huolimatta suurin osa hallituksen esityksessä esitetyistä taloudellisista vaikutuksista osuu useimmissa tapauksissa lapsiperheistä kipeimmin yhden vanhemman perheisiin, kun heikennykset kohdistuvat yhteen vanhempaan ja hänen tuloihinsa.

Monimuotoiset perheet -verkosto näkee kuten esityskin, että yleiseen asumistukeen esitetyt muutokset heikentävät osa-aikatyön kannustimia. Tämä voi lisätä työttömyyttä monimuotoisissa perhetilanteissa, joissa on työllistymisvaikeuksia tai hankaluuksia työskennellä kokopäiväisesti. Kaikissa perhetilanteissa vanhemman ei ole tosiasiallisesti mahdollista työllistyä kokoaikaisesti. Nyt esitetyt muutokset yleiseen asumistukeen rankaisevat tästä.

Työn ja erilaisten perhetilanteiden yhteensovittamisen hankaluuksia on tullut esille Monimuotoiset perheet -verkoston työelämäkyselyissä (N = 1 408). Osa haasteista on niin hankalia, että vanhempi on joutunut irtisanoutumaan tai on tullut irtisanotuksi. Joissain tilanteissa osa-aikaisuus on ollut vastentahtoista, eikä työntekijä ole saanut toivottua määrää työvuoroja tai toivomiaan lisätöitä.

Osa-aikainen työ voi olla tärkeä keino työllistyä esimerkiksi

- yhden vanhemman perheessä

- kriisitilanteessa olevassa perheessä, jossa vanhemmalla ei ole voimavaroja kokopäiväiseen työhön (lapsen tai puolison kuolema tai ero puolisoista)
- monikkoperheessä tai adoptioperheessä, jossa lapsilla on erityistarpeita
- sukupuolivähemmistöihin kuuluvalla sateenkaariperheen vanhemmalla
- kahden kulttuurin perheessä, jossa Suomeen muuttaneen puolison työmarkkina-asemaa parantaa alkuun osa-aikatyö.

Lausuttavaa perusomavastuuosuuden tuloharkinnan kiristämisestä sekä lapsen ja aikuisen kertoimien muutoksesta? (lain 16 §)

Esityksen mukaan perusomavastuun tuloharkinnan kiristys esimerkiksi 1 200 euroa kuukaudessa tienaavalla Espoossa asuvalla yksinasuvalla pienentäisi yleistä asumistukea vuoden 2023 tasossa noin 8 euroa, mutta 1 800 euroa tienaavalla jo noin 46 euroa kuukaudessa. Esimerkiksi 1 800 euroa tienaavan yhden vanhemman perheen vanhemman talous on asumismenoineen, ruokakuluineen, lasten kuluineen ja muine menoineen todella tiukoilla ja vuositasolla 552 euron vähennys talouteen on merkittävä. Monimuotoiset perheet -verkosto katsoo, että perusomavastuuosuuden tuloharkinnan kiristäminen kannustaa tuen saajia vähentämään työntekoa, toisin kuin on esityksen tarkoitus. Siksi verkosto ei kannata muutosta.

Lapsen kertoimen kasvattaminen perusomavastuuosuuden laskennassa on Monimuotoiset perheet -verkoston mielestä hyvä ja kannatettava muutos perheiden näkökulmasta ja erityisesti yhden vanhemman perheiden kannalta. Tässä olisi kuitenkin tärkeää ottaa huomioon myös ne perheet, joissa lapsi vuoroasuu, ja etävanhempien kotitaloudet. Eli vuoroasuva lapsi olisi verkoston mielestä huomioitava molempien vanhempien ruokakunnissa yleistä asumistukea laskettaessa, ei vain siinä osoitteessa, jossa lapsi on virallisesti kirjoilla. Vuoroasumisen määritelmän mukaan lapsi vuoroasuu silloin, kun hän viettää vähintään 40 prosenttia ajastaan kummankin vanhemman luona. Vuoroasuvista lapsista syntyy pysyviä asumiskuluja, vaikka he eivät asu kokoaikaisesti vanhemman kanssa. Vuoroasuva lapsi tarvitsee hyvinvointinsa tueksi oman tilan; hän ei voi olla omassa kodissaan sohvalla asuva vierailija. Tämä on tärkeää ottaa huomioon yleistä asumistukea kehitettäessä.

Lausuttavaa ansiotulovähennyksestä luopumisesta? (lain 13 §)

Ansiotulon vähennyksen tarkoituksena on ollut kannustaa tuen saajaa pitämään yllä työkykyään ja toimimaan oman taloudellisen tilanteensa parantamiseksi. Monimuotoiset perheet -verkosto näkee ansiotulovähennyksen poistossa selkeitä riskejä sille, että pienituloisten yhden vanhemman perheiden ja myös muiden perheiden vanhempien mahdollisuudet käydä osa-aikaisesti tai pienipalkkaisissa töissä vähenevät. Tämä muutos ei siis kannusta työllistymään. Siksi Monimuotoiset perheet -verkosto ei kannata muutosta.

Lausuttavaa enimmäisasumismenojen kuntaryhmituksen muutoksesta? (lain 10 §)

Esityksen mukaan yleiseen asumistukeen nyt esitettävien muutosten myötä Uudellamaalla tuki tippuu eniten, keskimäärin 103 eurolla ruokakuntaa kohden. Yhtenä osatekijänä lienee Helsingin yhdistäminen kuntaryhmään 2. Tämä toimenpide vaikeuttaa entisestään pieni- ja keskituloistenkin yhden vanhemman perheiden asumista Helsingissä, jossa on korkeammat asumis- ja muut kustannukset kuin muualla. Esityskin myöntää, että esitetyt muutokset vaikuttavat käytännössä kaikkiin helsinkiläisiin asumistuen saajiin, koska käytännössä kaikkien asumismenot ylittävät nykyisenkin normin. Helsingissä hyväksyttävien enimmäisasumismenojen tason lasku lisää vanhempien erotessa riskiä siihen, että haluttu ja lapsen parhaaksi katsottu vuoroasuminen ei onnistu, kun pienempituloisen vanhempi joutuu muuttamaan kauas toisen vanhemman kodista. Monimuotoiset perheet -verkosto ei kannata enimmäisasumismenojen kuntaryhmittäytymisen muutosta.

Lausuttavaa omistusasunnon tukien lakkauttamisesta? (lain 7 ja 9 §)

Esityksen mukaan jopa yli neljännes yleistä asumistukea omistusasuntoon saavista henkilöistä on yksinhuoltajia. Keskimääräinen tuki on 242 euroa ja kun enemmistö saajatalouksista on yhden hengen talouksia, yhden vanhemman talouksissa menetettävä tuki on todennäköisesti huomattavasti tätä suurempi johtuen ruokakunnan suuremmasta koosta.

Omistusasunto on monesti edullisempi vaihtoehto asua kuin vuokra-asunto, etenkin pääkaupunkiseudulla ja monen lapsen perheissä, joissa tilaa tarvitaan enemmän. Jos omistusasujilta poistetaan mahdollisuus yleiseen asumistukeen, saattaa siitä seurata se, että perhe ja lapset joutuvat muuttamaan omasta kodistaan kalliimpaan vuokra-asuntoon, johon maksetaan asumistukea enemmän kuin omistusasuntoon olisi aiemmin maksettu. Lisäksi asunnot eivät tällä hetkellä mene nopeasti kaupaksi, mikä saattaa aiheuttaa perheille isoa lovea toimeentuloon, jos pahimmillaan vuosien myyntiaikana ei saa asumistukea.

Vanhempien erotessa lasten turvallisuuden tunteelle on usein tärkeää, jos toisen vanhemman koti ja näin lastenkin koti jää perheen aiempaan asuntoon. Erossa lapselle tulee muutenkin käsiteltäväksi paljon muutoksia. Koska erossa myös vanhemman toimeentulo useimmiten alenee, niin asumistuen poisto omistusasunnosta vaikuttaisi monesti siihen, että perheen aiempaan kotiin ei pysty kumpikaan vanhemmista jäämään. Lisäksi erotilanne saattaa kriisiytyä, jos omistusasuntoa ei saada myytyä. Kulut asunnosta juoksevat, eikä ex-puolisoilla ole mahdollisuutta tästä syystä muuttaa erilleen. Tällainen pitkittynyt tilanne ei ole millään tavoin lapsen, eikä myöskään vanhempien etu. Se kuormittaa myös palvelujärjestelmää. Monimuotoiset perheet -verkosto ei kannata yleisen asumistuen poistoa omistusasujilta.

Lausuttavaa asumistuen tason eli korvausprosentin muutoksesta? (lain 8 §)

Esityksessä ehdotettu hyväksyttävien asumismenojen korvausprosentin lasku vaikeuttaa Monimuotoiset perheet -verkoston mielestä erityisesti työssäkäyvän yhden vanhemman perheen vanhemman ja hänen perheensä elämää. Yhden vanhemman perheiden vanhempien työssäkäynnin tukemiseksi olisi todella tärkeää, että pienipalkkaisten (esim. osa-aikatyö, muuten pienipalkkainen työ) vanhempien kohdalla palkan lisäksi saavat tuet kannustaisivat työssäkäyntiin. Kuten hallitus

on itse todennut, niin työssäkäynnin tulisi olla kannattavaa. Näin ollen työssäkäynnin tulisi Monimuotoiset perheet -verkoston mielestä olla kannattavaa myös pienituloiselle yhden vanhemman perheen vanhemmalle.

Monimuotoiset perheet -verkosto

on kymmenen suomalaisen perhejärjestön yhteistyöverkosto, johon kuuluvat Adoptioperheet ry, Familia ry, KÄPY – Lapsikuolemaperheet ry, Lapsettomien yhdistys Simpukka ry, Perhehoitoliitto ry, Sateenkaariperheet ry, Suomen Monikkoperheet ry, Nuoret Lesket ry, Suomen Uusperheiden Liitto ry ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry.

Lindqvist Sofia
Monimuotoiset perheet -verkosto